

Az utóbbi 5 év legsikeresebb húsmarhái

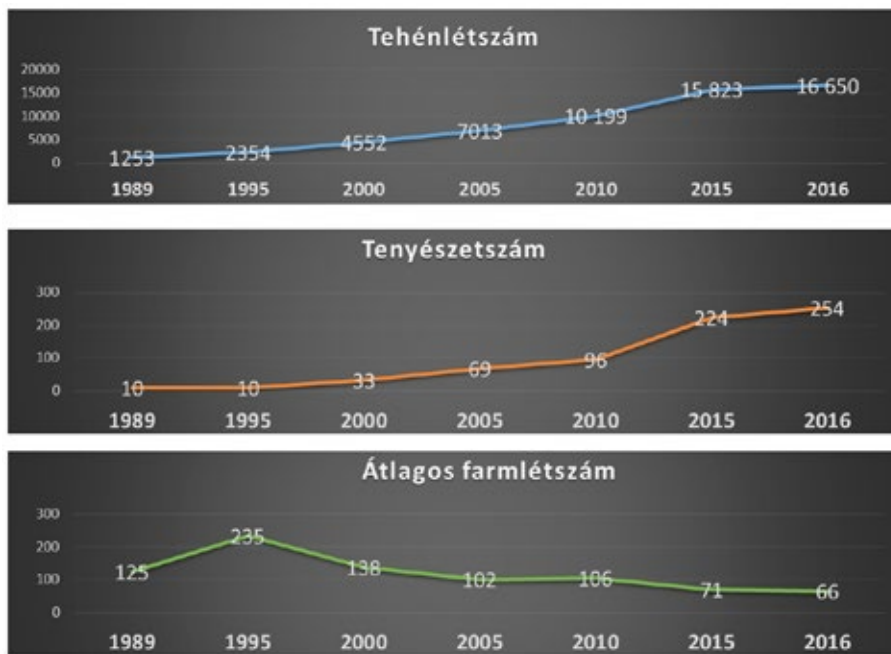
Az utóbbi 5 évben vitathatatlan sikerek kísérték a hazánkban tenyésztett két világfajta, a **limousin** és a **blonde d'Aquitaine** pályafutását. Már 4 éve minden évben a blonde d'Aquitaine tenyészállatok nyerték a fajták közötti versenyt Magyarország egyik legnagyobb állattenyésztési seregszemléjén, az Alföldi Állattenyésztési Napok Kiállításán, idén pedig a limousin került ki győztesként a húshasznú szarvasmarha fajták versenyében. A győztes tenyészbikát *Mozsgai József*, selyei tenyésztő állította ki, aki egyike azoknak az új farmereknek, akik az utóbbi pár évben adták fejüket az állattenyésztésre. Nem véletlen, hogy a limousin fajtát választotta, hiszen a blonde d'Aquitaine mellett az egyik legnagyobb érdeklődés ezután a fajta után mutatkozott az utóbbi időben. Nem csoda, hogy ez az érdeklődés arányaiban változtatta meg a húsmarha paletta szerkezetét a közelmúltban.

1. kép: Mozsgai József (jobbra)

EMELKEDŐ LÉTSZÁM

Nem csak hazánkban, fajtáink hazájában is folyamatosan emelkedik a limousin és a blonde d'Aquitaine létszáma, mely kihat a világ számos húsmarha exportőr országaira. Pár éve vásárolt nagyobb tételt Kazahsztán és Mongólia, míg Ukrajna és Oroszország folyamatosan importál hazánkba tenyészállatokat.

1. ábra

2008-ban Belorusszia volt a legnagyobb importőr, tavaly pedig Románia vitte el hazánkba a legtöbb tenyészűsöt. Törökország szintén folyamatosan vásárol. Érdekes, hogy olyan országokban, amelyek eddig nem rendelkeztek francia fajtákkal (pl. Dél-amerikai országok), egyre inkább növekszik a limousin tenyészállatok száma (pl. Argentína, Paraguay). Brazília pedig már blonde d'Aquitaine fajtával keresztezi zebuit, akárcsak néhány afrikai ország, ahol felismerték ezen fajta kifejezetten jó hústermelését biztosító konstrukcióit.

HAZAI ADATOK

Íme néhány statisztikai adat kis országunkból, ahol az utóbbi 10 évben a tenyészállatok száma megduplázódott, a tenyészetek száma pedig megnégyszereződött (1. ábra). A grafikon jól mutatja az emelkedést, ugyanakkor az átlagos tehénlétszám csökkenését. Ez a tendencia leginkább a Nyugat-európai országokban figyelhető meg, ahol az átlagos tehénlétszám 30-40 között mozog. Ez még mindig fele a hazai értéknek. Ha megfigyeljük Magyaror-

szág térképét (2. ábra) láthatjuk, hogy hazánk szinte teljes területét behálózta fajtáink tenyésztése, így bármerre gazdálkodunk is az országban, nem valószínű, hogy túl messzire kellene menni egy-egy limousin vagy blonde d'Aquitaine telep megtekintéséhez...

Ha megnézzük a 3. ábrát láthatjuk, hogy a fajtatiszta, pedigrével rendelkező tenyészállatbeszerzés is nagyságrendekkel nőtt a közelmúltban, ami azt jelenti, hogy egyre több marhatartó ezekkel a fajtákkal dolgozik szívesen. Az ábrára nézve láthatjuk, hogy a tenyészbika előállítás volumene is meredeken emelkedik, ez pedig annak a ténynek a bizo-

2. ábra

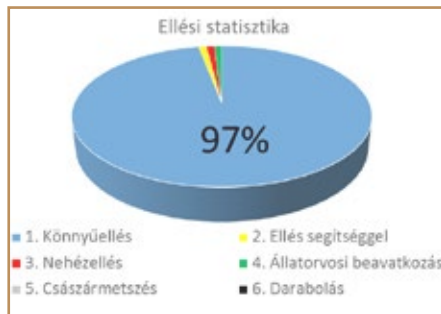
3. ábra

nyítéka, hogy egyre több árutermelő tenyészet is limousin és blonde d'Aquitaine tenyészbikákkal javítja állományát és szélességi méreteit.

A FEJLŐDÉS OKAI...

A francia húsmarha fajtákra a nagy test, nagy ráma jellemző. Ez biztosítja a maximális súlygyarapodást a hizlaláskor és a kitermelhető hús magas mennyiségét. Ha belegondolunk, ez logikus, hiszen a test és a váz minél nagyobb, annál nagyobb húsmennyiség épülhet rá. Azonban a hústermelés mindig ellentétes korrelációban áll a tejtermelési és reprodukciós tulajdonságokkal. Ez utóbbi 2 tulajdonságcsoporthoz azonban nélkülözhetetlen a borjú könnyű és hatékony születéséhez, illetve gyors és kielégítő felneveléséhez. Ennél a két fajtánál a nemesítők erre is figyeltek, és épp ez a különbség lehet az oka annak, hogy ma az egyik legnagyobb fejlődést mutatják a grafikonok. Nincs ugyanis másik olyan fajta, amely ilyen jól ötvözné a jó gyarapodóképességet az ellési mutatókkal.

Az ellés lefolyásának arányait a 4. ábra szemlélteti. Láthatjuk a kördiagrammon, hogy az ellések 97 %-a könnyen, segítség nélkül történik. Ez azt

4. ábra

jelenteli, hogy 100 borjú születésénél 97 alkalommal egyáltalán, semmit sem kell tenni a farmernek. Ennek nagy jelentősége van, ugyanis a tavaszi időszakban, a legeltetés kezdetével a tehenek nagy részt legelőn tartózkodnak, és itt kevés lehetőség van a segítségre és beavatkozásra. Természetesen megoldható, de nagy fokú figyelmet és szervezettséget igényel. Ha pedig probléma jelentkezik, és a gazda vagy az állatorvos nem tud beavatkozni, elveszíthetjük a borjút, extrém esetben az anyát is. Mivel a húshasznú tehenek egy évben általában egy borja van (a vemhességi idő 285 nap), és ez az egyetlen hozadéka arra az évre, ökonómiailag kudarcot jelent, ha ez az egyetlen termék – ami a pénzt hozza – nem születik meg, vagy elpusztul. Ilyenkor a tehen egy éves tartási költsége 100 %-os veszteségként jelentkezik. Éppen ezért fontos, hogy a húsmarhát ne csak a hizékonysági mutatói, hanem a szaporasági jelzőszámai alapján is értékeljük.

A MINŐSÉGI HÚSTERMELÉS KÉT FŐ PILLÉRE

A minőségi hústermelés genetikai alapjait két fontos oldalról kell alátámasztani. Mint a világban minden termelésnél, itt is az ökonómiai optimalizáció irányába haladnak a nemesítés lépései, hiszen a versenyképes állattenyésztés hatékonyságát leginkább a gazdaságosság viszi előre. Egy fajta akkor piacképes, és akkor jövedelmező, ha a piaci kereslet nagy érdeklődést mutat. Ehhez azonban jó mutatókra van szükség. A genetikailag kódolt tulajdonságoknak ezért mindenképpen a „piaci hasznosság” irányába kell mutatniuk. Az egyik ilyen mutató a

már említett hizóképesség. Ebben sem a limousin, sem a blonde d'Aquitaine nem marad el, sőt kiemelkedik a fajták között, kizárólag a charolais és fehér-kék belga fajtával vetekszik, ugyanakkor az előbbi fejezetben említett szaporaság mutatóiban jóval felülmúlja ezen fajtákat is. Hazánkban a hizóalapananyagként beállított bikák gyarapodása eléri a 2 000 g/napi gyarapodást, sőt sok esetben igencsak meg is haladja azt. A hímivarú egyedek sokszor 700-800 kg végsúlyra hizlalhatók 15-18 hónapos korukra. A blonde d'Aquitaine esetében még a 900 kg is elérhető ugyanerre az életkorra. De a hústermelésben mutatott teljesítménynek nem ez a fő zsenialitása a limousin és a blonde d'Aquitaine esetén.

Ha megnézzük egy tenyészállatot (mint ahogy azt az ideai hódmezővásárhelyi Állattenyésztési Napok Kiállításán is megtehettük), láthatjuk, hogy a csontozat finom, a lábak vékonyak, a bőr alatt látszik az izom irányultsága (szálkás izomzat), ami annak bizonyítéka, hogy az állat bőre alatt a kötőszövetben kevés a faggyú, a csont pedig vékony. Ez pozitívan befolyásolja a vágási kitermelést, mert a vékony csontozat nem nyom nagy súlyt, ezzel jobb húskihozatalt biztosít az egységnyi vágott testekből. A faggyú hiánya pedig kifejezetten az európai táplálkozási trendnek megfelelő húsalapanyagot biztosít, ugyanis ezek az állatok nagy súlyra hizlalhatók különösebb faggyúsodás nélkül. Így a limousin közelít a 70 %-os vágási kitermeléshez, míg a blonde d'Aquitaine meg is előzi azt néhány százalékkal. Ebben az értékmérőben tagadhatatlanul ez a két fajta vezet. Nem csoda, hogy hizóalapananyag árak évek óta a legmagasabbak országunkban.

2. kép: Blonde daquitaine

3. kép: Limousinok

EXPORTCIKK

Mára kijelenthetjük, hogy a hízóalapanyag tökéletes exportcikk, ugyanis a választott borjak mindkét fajta esetén 98 %-ban exportra kerülnek még élő állapotukban.

Első sorban Dél-európai és Közel-keleti országok vásárolják továbbhizlalás céljából, ahol a végtermék prémium kategóriás, a jól fizető turizmust és elit réteget hivatott kiszolgálni. Magyarországról pedig kifejezetten szeretnek vásárolni, mert nemcsak kitűnő helyen fekszik, hanem állománya az utóbbi évben ötvözte a francia, német, dán és kanadai genetikát, ezzel egy kiváló genetikai alappal megtámogatva a termelést és hízóalapanyag előállítását.

GENETIKAI HÁTTÉR

A '70-es években kezdődő tenyésztési program, mely történelmi kiindulópontja a hazai húsmarha tenyésztésnek, természetesen francia alapokra helyezi a hazai populáció genetikáját. Ebben az időben érkeztek ugyanis az első fajtatiszta tenyészállatok Franciaországból, és az első szaporítóanyag-konténerek (fagyasztott sperma) szintén a fajták hazájából. A legtöbb akkor működő tenyészetben Magyartarka tehénállományokat termékenyítettek ezen fajták szaporítóanyagaival, így fajtaátalakító keresztezéssel előállítva a mai populáció jelentős részét. Az import tenyészetek ezzel szemben (ahova fajtatiszta tenyészállatot importáltak) folyama-

tosan állították elő a tenyészűsöket és a tenyész bikákat, ezzel elkezdve a fajták szelekcióját, megalapozva a mai nemesítést. Sajnos a 40 év során a legtöbb „bázistenyészet” megszűnt, azonban ezek utódai jelenleg is termelnek a mai törzstenyészetekben koncentrálnak ezt az értékes genetikát (ezek listája megtekinthető a honlapunkon www.limousin.hu – a tenyészállat forgalmazás menüpontban).

A törzstenyészetek ma már a legmodernebb irányelveket követik. Néha a francia gondolkodást vallják, miszerint a ráma, a hústermelés és az izmoltság a legfontosabb, sokan a német vonalat preferálják, ahol mindezek mellett a genetikai szarvatlanság is kiemelten fontos. Mivel ez utóbbi tulajdonság az angus fajta keresztezésével került a limousin és a blonde d'Aquitaine fajtába, így a méretek kismértékű csökkenését eredményezte az utódokban, mely jelenség csökkenti a növekedés irányába való haladás mértékét. Az USA-beli és kanadai irányelvek szerint azonban a növekedés elhanyagolható. A tengeren túliak azt mondják; egy jó gyarapodás és jó izmoltság elég a jó hízóalapanyag előállításához. Fontosabb inkább a szerkezeti szilárdság, a lábak épsége, melyek a használati értéket befolyásolják. A nagy testű állatok nagy mennyiségű takarmányt igényelnek, ezért a szélsőséges környezetben nem tudják kielégíteni genetikai termelőképességüket, ezért hiába öröklönek nagy rámt és

csontozatot, nem tudják felrakni az izmot, mert a környezet ezt sok esetben nem teszi lehetővé. Ezt az elméletet persze az USA szélsőséges területein uralkodó természetrajzi jellemzők formálták, szemben a francia vélekedéssel, mely az óceáni éghajlat bőséges csapadékkal és enyhe klímával jellemezhető területének bőven termő legelőinek köszönheti indíttatását.

BŐSÉGES VÁLASZTÉK

Teljesen mindegy, hogy számunkra mely „hitvallás” szimpatikus, bármely tenyészirány és típus megvásárolható, megtekinthető. A hazánkban termelő populáció az Alföldtől a Dunántúlig, az Északi Középhegység lankáitól a Kisalföld szelvényvidékéig, és a kiskunsági homokos földektől a kis-balatoni tózegeges legelőig bárhol megtalálható. Ez bizonyítja, hogy a limousin és a blonde d'Aquitaine fajta bárhol meg tud telepedni és értékes, piacképes produktummal képes előállni. Mindkettő viszonylag igénytelen fajta, az időszakos táplálékhiányt megfelelően tolerálja. Persze, ha van lehetőségünk, akkor minél jobban kerüljük és előzzük meg az ilyen időszakokat, mert ez valamikor kiesést jelent a termelésben (növekedés és szaporulat). A gulyák legelőkézsége kiváló, kora tavasztól (fűnövekedéstől) késő ősziig (a fagyok tartóssá válásáig) jól legeltethető. A szeles, esős durva időjárásból való védelemre elég egy 2 oldalról védett, tetővel ellátott beálló, bár sok helyen még ez sem áll rendelkezésre. Ahol az elletés egész évben történik, ott azért nem árt egy ilyen szerkezet, ugyanis nem szerencsés, ha a borjak télen a vizes, nyirkos sárban jönnek a világra. Mivel takarmányozás-technikailag és tartástechnológiailag a legegyszerűbb módszer a tavaszi elletés, így a legtöbb borjú február végétől június elejéig jön a világra.

4. kép: Limousin bika és tehén

1. táblázat

A 100-AS INDEXÉRTÉKHEZ TARTOZÓ ÁTLAGÉRTÉKEK:		205 NAPOS SÚLY	STV ALATTI GYARAPODÁS	400 NAPOS SÚLY
ÉV	Fajta			
2016	Limousin	251	1524	518
	Blonde d'Aquitaine	262	1582	549
2015	Limousin	246	1578	527
	Blonde d'Aquitaine	256	1550	529
2014	Limousin	259	1510	535
	Blonde d'Aquitaine	265	1490	519
2013	Limousin	256	1519	527
	Blonde d'Aquitaine	272	1604	578
Mértékegység		kg	g/nap	kg

LEGELTETÉS – TEJTERMELÉS – VÁLASZTÁS

A legeltetési időszakban a tejtermelés fokozódik a fű laktagóg hatása miatt, azonban a tej zsírtartalma elmaradhat a rosttartalom csekély mivolta miatt. A termelés és a zsírtartalom növelésének érdekében sok tenyésztő abrakkal és kis mennyiségű szénával egészíti ki ilyenkor a tehének étrendjét. Nem szabad elfelejteni, hogy az ellett tehén borját neveli, saját magát is táplálja, ugyanakkor elvárjuk tőle, hogy 90 nap múlva legkésőbb vemhes legyen, hiszen cél, hogy a 365 napos ciklusban maradjunk. Ez persze nem túl sok helyen sikerül a statisztika szerint. Hazánkban a két ellés közti eltelt idő átlagosan 410 nap fajtáinknál. Ez kizárólag akkor szorítható vissza, ha egy kiemelt takarmányozási időszakot (un. flushing időszak) tartunk az ellés után nem sokkal, a termékenyítési időszak beköszönte előtt. Ez feltölti a tápanyaghiányt, kiegyenlíti az ásványi-anyag és vitaminszükségletet, ezzel jótékonyan befolyásolva az ivarszervek működését és fokozva a tejtermelést. Azonban nem csak a környezeti hatások felelősek a tejtermelés kiegyensúlyozottságáért.

5. kép: Kézhez szoktatva

A tejtermelés genetikai alapokon nyugszik. Mind a tehén, mind a tenyészbika meghatározza a tejtermelő képességet, noha a bikán ez nem mérhető. Mivel a húsmarha teheneket nem fejjük, ezért kizárólag borjaik gyarapodásából következtethetünk ennek mértékére. Nem véletlen, hogy Franciaországban, fajtáink hazájában 4 hónaposan mérik meg először a borjakat, amikor épp elkezdnek szilárd tápanyagot enni, mert így tudják lemérni, hogy az anya tejtermelése milyen növekedést idézett elő számszerűsítve. Ezeket összehasonlítva értékelik az egyes tehének nevelőképességét. Itthon a gazdák választáskor mérik meg borjaikat először, majd a súlyból napi gyarapodást számolva 205 napos korra korrigálják a választási súlyt. Ez olyan, mintha minden borjút egy időben, életének 205. napján mérnék meg (ezen súly alakulását az utóbbi években az 1. táblázat tartalmazza). Ha a tenyésztő ezt az értékmérőt folyamatosan évről évre méri, akkor a sok év alatt pontosan meg tudja mondani, milyen nevelőképességű tehene van. Ha ismerjük teheneink nevelőképességét, szaporasági mutatóit, akkor mindezek alapján – és persze küllemük alapján – már jól lehet célpárosítási és szelekciós programot tervezni. Ehhez mindössze a párosítandó apaállatok tenyészértékét kell ismernünk.

TENYÉSZÉRTÉKEK

Hazánkban a limousin és a blonde d'Aquitaine fajta egyedeire több irányból becsült tenyészérték is rendelkezésre áll. A hazai előállítású tenyészbikák tenyészértékét saját teljesítményvizsgálatuk alapján becsüljük. Minden esetben megtekinthető az összes teljesítmény adat a pedigre mellett. A legtöbb külföldi tenyészbika, melynek szaporítóanyagát forgalmazzák hazánkban, ivadékvizsgálati eredményeivel rendelkezik. A megbízhatóságuk igen

magas, hiszen sok ivadékot tesztelnek utánuk, kiváltképp Franciaországban.

A limousin esetében pedig rendelkezésre áll egy olyan módszer, amely a húsmarha fajták között egyáltalán nem jellemző. Ez a genomikus tenyészérték. Szőrmintából DNS analízis segítségével megmondják egy francia 3 000 egyedű számláló referenciapopuláció alapján, hogy egy egyed várhatóan milyen volumenű teljesítményt örökít. Persze a valóságot a genetika és a környezet együttesen határozza meg, így maximum annyi információt kaphatunk a genomból, hogy mire számíthatunk az egyes tulajdonságok esetén, ha igyekszünk az állat igényét a legteljesebben kiszolgálni. Ma a negatív értékek meghatározására használják a leginkább ezt a módszert, szelekciót azonban még egyáltalán nem építenek rá a tenyésztés-szervezés résztvevői. Azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy napjainkban már kevés olyan import szaporítóanyag, embrió van forgalomban, melynek nem lenne becsült tenyészértéke.

SUMMA

Összefoglalva a leírtakat, kijelenthetjük, hogy a hazai limousin és blonde d'Aquitaine tenyésztés a XXI. századnak megfelelő módszerekkel halad felfelé ívelő karrierjének vonalán, tökéletesítve ezzel mindazt a jó tulajdonsághalmazt, mely ezeknek a fajtáknak jellemzője. Ezt a folyamatot a világ folyamatosan növekvő létszámmal díjazza, mely évről évre új tenyésztőt állít fajtáink farmerjeinek sorába annak reményében, hogy a szakszerű tenyésztői munkával kialakított, folyamatosan javuló mutatók tendenciája a jövőben is kifejezetten piacos terméként tartja ezt a két fajtát a kereskedelem élvonalában.

Szűcs Márton

*Limousin és Blonde D'Aquitaine
Tenyésztők Egyesülete*